

УДК 343.1

БОРИСЕНКО М.В., МЕЛЬНИК О.В.

**ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ:
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

У статті здійснено аналіз наукового підходу до визначення поняття «взаємодії» слідчого з підрозділами Національної поліції під час кримінального провадження. Розглянуто форми взаємодії, зазначено, що налагодження спільної, узгодженої, цілеспрямованої та кваліфікованої діяльності під час здійснення досудового розслідування є запорукою успішного виконання завдань кримінального провадження.

Ключові слова: взаємодія, слідчий, працівники оперативних підрозділів, досудове розслідування.

В статье осуществлен анализ научного подхода к определению понятия «взаимодействия» следователя с подразделениями Национальной полиции в ходе уголовного производства. Рассмотрены формы взаимодействия, отмечено, что налаживание совместной, согласованной, целенаправленной и квалифицированной деятельности при осуществлении досудебного расследования является залогом успешного выполнения задач уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: взаимодействие, следователь, работники оперативных подразделений, досудебное расследование.

The article analyzes the scientific approach to the definition of the concept of “interaction” between the investigator and the units of the National Police during the criminal proceedings. The forms of interaction are considered. It is noted that the establishment of a joint, coordinated, purposeful and qualified activity during the pre-trial investigation is a guarantee of successful fulfillment of the tasks of criminal proceedings.

Key words: interaction, investigator, employees of operational units, pre-trial investigation.

Вступ. Розслідування кримінальних правопорушень є досить складним та багатоаспектним процесом, що потребує різноманітних знань у процесуальному, технічному та тактичному значенні. Відповідно, на практиці досить часто постає питання взаємодії кількох осіб та підрозділів, що забезпечить ефективне, швидке та повне розслідування. Здебільшого неналагоджена взаємодія суб'єктів кримінального провадження призводить до затягування процесу розслідування, що може перешкоджати встановленню обставин кримінального провадження. З метою забезпечення ефективного розслідування кримінальних проваджень необхідно, щоб слідчі та підрозділи органів національної поліції України вели боротьбу зі злочинністю в тісній взаємодії між собою.

О.В. Мельник зазначає: «З іншого боку, піднесення ролі правового регулювання відносин у суспільстві на сучасному етапі його розвитку набуває особливого значення у зв'язку з процесами інтеграції, входження України до Європейського Союзу. Прогресивні зрушення в нашій країні потребують утвердження правового суспільства як єдності правової держави і громадянського суспільства, де мораль посідає визначальне місце.

У свою чергу, кримінальне судочинство є досить складною процедурою для забезпечення прав і свобод людини. За своїм змістом кримінально-процесуальна діяльність складається з системи дій і рішень. Законне і обґрунтоване їх проведення зумовлює успішне досягнення мети кримінального судочинства (ст. 2 КПК України)» [10].

© БОРИСЕНКО М.В. – здобувач кафедри кримінального процесу (Національна академія внутрішніх справ)

© МЕЛЬНИК О.В. – доцент кафедри кримінального процесу (Національна академія внутрішніх справ)

Тому в сьогоденних реаліях досить актуальними є питання, пов'язані як із самою суттю поняття взаємодії слідчого з підрозділами органів Національної поліції, так і зі з'ясуванням особливостей форм взаємодії під час кримінального провадження.

Окремі аспекти інституту взаємодії слідчого з учасниками кримінального провадження розглядалися багатьма вченими, зокрема В.І. Галаганом, В.П. Бахіним, В.О. Коноваловою та А.В. Іщенко.

Доцільно розпочати висвітлення окресленої проблематики із з'ясування наявних наукових підходів до трактування суті поняття взаємодії. Беззаперечно, панівною та одностайною є думка, що успішна боротьба зі злочинністю неможлива без тісної взаємодії слідчого з підрозділами органів Національної поліції. Це зумовлено тим, що кожен суб'єкт кримінального провадження має спеціальні, властиві тільки йому специфічні знання та засоби розкриття злочинів.

Результати дослідження. Нині надзвичайно великий обсяг кримінальних правопорушень потребує неупередженого і кваліфікованого розслідування, що вимагає щоденної взаємодії слідчого з підрозділами органів Національної поліції під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Щодо поняття «взаємодія» проведено чимало досліджень. У філософських вченнях поняття взаємодія розглядається як категорія відносин, яка породжує єдність речей і процесів почуттєвого світу. При цьому взаємодія виступає як об'єктивна й універсальна форма руху, розвитку, що визначає існування й структурну організацію будь-якої матеріальної системи [3, с. 66].

Ці ознаки безпосередньо стосуються і взаємодії слідчого з підрозділами органів Національної поліції (розслідування нерозкритих злочинів, оперативне супроводження ходу розслідування кримінального провадження, розшук осіб, що ухиляються від слідства тощо), що найбільше зустрічається у практичній діяльності.

В Енциклопедичному словнику криміналістики поняття взаємодії трактується як процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємозумовленість і зв'язок [4, с. 42].

Як зазначає І.М. Жилянський, взаємодія чи організація взаємодії – це не механічна, а цілісна сукупність, яка має основну, не властиву окремим елементам якість, необхідну для досягнення загальної мети [5].

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що взаємодії притаманні специфічні ознаки. Залежно від часу взаємодія може бути: разова, короткострокова або тривалою на постійній основі протягом значного проміжку часу.

На думку В.В. Ковальова, налагоджена взаємодія дасть змогу поставити процес розкриття та розслідування злочину на вищий рівень – рівень колективної діяльності [8, с. 72].

У теорії кримінального процесу існує наукова позиція, згідно з якою взаємодію розглядають як спільний, взаємоналагоджений зв'язок між двома і більше суб'єктами, які здійснюють процесуальний вплив один на одного, що змінює якісні характеристики діяльності кожного з них та який в умовах взаємозв'язку пов'язує їх між собою для досягнення спільної мети.

Це визначення є досить простим та лаконічним, його можна використовувати для формування інших визначень взаємодії в більш вузькому значенні, наприклад, взаємодію слідчих та оперативно-розшукових підрозділів під час розкриття та розслідування.

Враховуючи думки багатьох науковців, сутність поняття взаємодії полягає в такому:

- 1) це активна, цілеспрямована, налагоджена діяльність двох і більше суб'єктів кримінального провадження;
- 2) кожен суб'єкт цієї діяльності застосовує притаманні тільки йому, спеціальні знання, навички та заходи у межах, встановлених законом;
- 3) це спільна узгоджена за місцем, часом, метою та ціллю діяльність двох і більше суб'єктів, спрямована на застосування одержаних у результаті оперативно-розшукових заходів відомостей у кримінальне провадження;
- 4) у процесі проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих розшукових дій, суб'єкти взаємодії мають суворо дотримуватись вимог Конституції України, чинного законодавства, принципів кримінального судочинства та оперативно-розшукової діяльності, визначених нормативно правовими актами, наказами (відомств).

Отже, взаємодія слідчих із підрозділами органів Національної поліції під час кримінального провадження – це заснована на законі, оперативна, спільна, узгоджена та своєчасна діяльність під час кримінального провадження, яка спрямована на використання методів і засобів у разі планомірного та неупередженого розподілу між ними компетенції, функцій, повноважень, взаємних обов'язків, на розв'язання завдань кримінального провадження.

Розглядаючи питання взаємодії, науковці ведуть розмову про взаємодію конкретних виконавців – слідчого, оперативного співробітника, експерта-криміналіста, спеціаліста, або ж про взаємодію підрозділів і служб – слідчих підрозділів, експертно-криміналістичних тощо.

У зв'язку з цим виникає питання про суб'єктів взаємодії, форми взаємодії, тривалість взаємодії тощо. Головною об'єднуючою фігурою взаємодії під час досудового розслідування є слідчий. Саме слідчий визначає форми, напрями та межі взаємодії.

Зважаючи на процесуальну самостійність слідчого, при взаємодії з підрозділами та посадовими особами органів Національної поліції слідчому належить керівна роль, він має право давати їм обов'язкові для виконання доручення і вимагати від них сприяння. При цьому процесуальна взаємодія слідчого з суб'єктами кримінального провадження може здійснюватися тільки на основі положень КПК та внутрішніх актів, які передбачають їх процесуальне становище і форми взаємодії. Варто зазначити, що поняття форми взаємодії нерідко змішується з поняттям його способів. Вважаємо, що визначаючи поняття форми взаємодії, варто зважати на розуміння форми як зв'язку і способу взаємодії частин і елементів предмета і явища. Такий підхід дає змогу розглянути форми взаємодії як способи організації і здійснення взаємодіючими суб'єктами спільної діяльності з метою реалізації поставлених перед ними завдань. При цьому форми організації взаємодії показують, яким чином одна сторона спонукає іншу до виконання тих дій, які необхідні для неї. За допомогою форм взаємодії можна прослідкувати, яким чином учасники взаємодії вирішують поставлені перед ними завдання.

Таким чином, можна зробити висновок, що форма взаємодії являє собою вид зв'язку між учасниками взаємодії і ті засоби та способи, за допомогою яких досягається узгодженість в їх діяльності. Взаємодія слідчого з підрозділами органів Національної поліції здійснюється в певних формах. Вони можуть бути як процесуальними, так і непроцесуальними (організаційними). Як зазначає І.Ф. Герасимов, процесуальні форми є основними формами взаємодії правоохоронних органів, бо вони надають взаємодії правовий характер. Однак вони неминуче породжують різні непроцесуальні (організаційні) і тактичні зв'язки та взаєморозуміння, які за своїм призначенням сприяють більш раціональному та ефективно практичному використанню процесуальних форм. Тому можна вважати, що непроцесуальні форми (організаційні) виконують допоміжну роль щодо процесуальних [7, с. 145].

У криміналістичній і процесуальній літературі є кілька робіт, автори яких не виокремлюють окремо непроцесуальні (організаційні) та розглядають їх разом із процесуальними [7, с. 143]. З цього приводу І.Ф. Герасимов зауважив: «Не зовсім вірно зрівнювати форми взаємодії, передбачені законом, із формами, що виникають і склалися в практичній діяльності, але не врегульовані нормами права» [7, с. 89].

Отже, процесуальні форми взаємодії є тим видом кримінально-процесуальних відносин, які регламентовані чинним кримінально-процесуальним законодавством, а непроцесуальні (організаційні) врегульовані відомчими нормативно-правовими актами (наказами, інструкціями, вказівками тощо) та нормами службової етики, які сформовані практикою.

Доцільно зазначити, що, на відміну від КПК УРСР 1960 р., у КПК України 2012 р. дещо зужений перелік процесуальних форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами (доручення, вказівки). Так, відповідно до ч. 2 ст. 38 КПК України, передбачено створення слідчих груп, у п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України передбачено, що слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [2].

Серед різновидів процесуальних форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час досудового розслідування зазначимо таке:

- передача слідчому матеріалів про виявлені шляхом проведення оперативно-розшукових заходів ознаки кримінального правопорушення;
- проведення оперативно-розшукових заходів із метою встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;
- виконання доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;
- привід підозрюваного, обвинуваченого, свідка.

Непроцесуальні (організаційні) форми взаємодії слідчого з підрозділами органів Національної поліції виходять із процесуальних форм і за своїм призначенням покликані сприяти більш раціональному та ефективному використанню повноважень.

У практиці взаємодії слідчих з оперативними підрозділами застосовуються такі організаційні (непроцесуальні) форми, як спільне планування роботи з розкриття й розслідування

кримінальних правопорушень, використання слідчим результатів оперативно-розшукової діяльності для побудови версій у кримінальному провадженні; інструктаж оперативних співробітників, безпосередньо задіяних у проведенні слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій; взаємний обмін інформацією між слідчим та оперативно-розшуковими підрозділами; консультації, надання методичних рекомендацій щодо документування протиправних дій тощо [8, с. 115].

В Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої Наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575, до організаційної форми взаємодії зараховано:

1) організація взаємодії при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них;

2) організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до органу досудового розслідування;

3) створення та організація роботи слідчо-оперативних груп під час досудового розслідування кримінальних правопорушень;

4) виконання працівниками оперативного підрозділу органу, підрозділу поліції доручень слідчих про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;

5) організація взаємодії під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій та виконання заходів забезпечення кримінального провадження;

6. забезпечення взаємодії при зупиненні досудового розслідування [2].

Висновки. Підбиваючи підсумки викладеного, зазначимо, що слідчому надано право самому визначати процесуальну форму, характер і межі передбачуваної взаємодії з підрозділами органів Національної поліції в процесі кримінального провадження. Заснована на суворому дотриманні Закону взаємодія слідчого із суб'єктами кримінального провадження є необхідною умовою підвищення ефективності досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Конституція України / Верховна рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

2. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні затвердженої Наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

3. Философский энциклопедический словарь / Ред.-сост. С.Ф. Губский и др. М., 1997. 576 с.

4. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / В.Ю. Шепітько; за ред. акад. НАН України В.Я. Тація. Х., 2001. 560 с.

5. Жильский Н.Н. Органы внутренних дел в государственном механизме обеспечения общественного порядка и безопасности граждан (организационно-правовой анализ): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. СПб., 2000. 48 с.

6. Коновалова В.Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве: монография. Х., 2007. 456 с.

7. Герасимов И.Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений. Свердловск. Средне-Уральск, кн. изд-во, 1975. 184 с.

8. Онищук З.М. Следователь в советском уголовном процессе: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Киев, 1984.

9. Щербина Л.І. Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 14. Том 2. 235 с. URL: www.vestnik.pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc14/part_2/33.pdf.

10. Мельник О.В. Моральні засади провадження у досудових стадіях кримінального процесу України: дис. ... канд. юридичних наук: 12.00.09. URL: https://revolution.allbest.ru/law/00287352_0.html.